

مجموعه مقالات دهمین همایش بین‌المللی آسیای مرکزی و قفقاز: تحولات دهساله، تجربیات گذشته و چشم‌انداز آینده، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، (۱۳۸۳)، چاپ اول، ۴۵۸ صفحه.

کتابی که معرفی می‌شود، مجموعه مقالات برگزیده «دهمین همایش بین‌المللی آسیای مرکزی و قفقاز» است که با عنوان «تجربیات گذشته، چشم‌انداز آینده» در دی ماه ۱۳۸۱ در محل دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه برگزار گردید. این همایش که با پیام آقای سیدمحمد خاتمی، رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران و سخنرانی سیدکمال خرازی وزیر محترم امور خارجه گشایش یافت، مقامات و کارشناسان مسایل آسیای مرکزی و قفقاز با شرکت در همایش، در چهار محور زیر مقاله‌ها و سخنرانی‌های خود را ارائه نمودند:

۱. تحولات سیاسی و امنیتی آسیای مرکزی؛
۲. تحولات دریای خزر؛
۳. راه کارهای افزایش همکاری؛
۴. نقش سازمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی در توسعه همکاری در آسیای

مرکزی.

دهمین همایش بین‌المللی آسیای مرکزی و قفقاز تأکید خاصی بر ضرورت مرور و بررسی تحولات منطقه پس از گذشت یک دهه از استقلال جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز داشت و مطالعه تحولات دهساله تحولات این کشورها در

خصوصاً چگونگی تحکیم روند استقلال، استقرار امنیت و ثبات و توسعه اقتصادی مورد توجه خاص شرکت‌کنندگان بود. یکی از ویژگی‌های مهم همایش توجه خاص شرکت‌کنندگان به تحولات افغانستان بود و با توجه به اینکه این همایش تقریباً در سالگرد تحولات اخیر افغانستان که منجر به سقوط طالبان و استقرار دولت جدید در آن شد برگزار می‌گردید صاحب‌نظران شرکت‌کننده در همایش در اظهارات خود به پیوستگی امن و ثبات افغانستان با آسیای مرکزی تأکید نمودند و در عین حال از عدم توجه جدی جامعه جهانی به کندی روند بازسازی افغانستان اظهار نگرانی نمودند.

در بررسی تحولات دریای خزر به عنوان یکی از مباحث اصلی همایش موضوعات مختلفی مورد بحث قرار گرفت که در این همایش مسایل مربوط به رژیم حقوقی و محیط زیست خزر از مهمترین مباحث مربوطه تلقی گردید. به لحاظ کثرت مقاله‌های ارائه شده، موضوع «همکاری‌های منطقه‌ای» بیشترین توجه را به خود جلب نمود. اما به‌رغم این توجه به لحاظ کمی، شرکت‌کنندگان با نوعی تردید روند موجود در همکاری‌های منطقه‌ای را مورد بحث قرار دادند و معتقد بودند که در حال حاضر عوامل واگرایی منطقه‌ای و تک محوری یا انزوای طلبی کشورهای منطقه بر عوامل همگرایی منطقه غلبه دارد و تازمانی که چنین وضعیتی وجود داشته باشد و هر کشور منافع خود را در همگرایی منطقه‌ای جستجو ننماید، به نظر نمی‌رسد که ما شاهد افزایش همکاری‌های منطقه‌ای باشیم. در این راستا شرکت‌کنندگان در همایش در مقالات و سخنرانی‌های خود پیشنهادهای متعددی را برای افزایش همکاری‌های منطقه‌ای ارائه نمودند که مطالعه این پیشنهادها می‌تواند راه کارهای مفیدی را برای تصمیم‌گیران و مسئولین اجرایی ارائه نماید.

بطور کلی مقالات ارائه شده در این همایش شامل ۲۹ مقاله است که از سوی اندیشمندان و صاحب‌نظران دعوت شده در این همایش ارائه شده است. فهرست مقالات به همراه نام نویسنده آن به ترتیب ذیل ارائه می‌گردد:

فصل اول: تحولات سیاسی و امنیتی آسیای مرکزی و قفقاز

۱. ناامنی و نابرابری در آسیای مرکزی: علل و پیامدها (شهربانو تاج‌بخش)
۲. استفاده از آبهای فرامرزی، امنیت بین‌المللی و مدیریت بحران (پیام فروغی)

۳. ویژگی‌های ژئوپلیتیکی و نظامی - امنیتی قفقاز و منطقه خزر از دیدگاه امنیتی (لاریسا روبان)
۴. عوامل غیرسنّتی مؤثر بر امنیت در آسیای مرکزی: دیدگاه چین (محمدجواد امیدوارنیا)
۵. منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در آسیای مرکزی به سوی امنیت پایدار (حیدرعلی بلوچی)
۶. فقدان امنیت در آسیای مرکزی (وینفرد اشنایدر دیترز)
۷. مفهوم امنیتی که زمان آن فرا رسیده است: منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای آسیای مرکزی (ارژیت رزا)
۸. دولت‌های آسیای مرکزی و مسئله امنیت (ر.گ شامگونف)
۹. تأثیر وضعیت افغانستان بر امنیت آسیای مرکزی (عسگر شومانف)
۱۰. سیاست آمریکا در آسیای مرکزی و اوراسیا: مبارزه قدرت و تغییرات احتمالی در ساختار سیاسی آسیای مرکزی (سیف‌الدین ارول)
- فصل دوم، تحولات دریای خزر
۱۱. دریای خزر و ضرورت‌های زیست‌محیطی: هماهنگی برای مقابله با مشکلات (عباس ملکی)
۱۲. بازی بزرگ در آسیای مرکزی و حوزه دریای خزر (الکساندر رار)
۱۳. بحران زیست‌محیطی و امنیت دریای خزر (رضا سیمبر)
۱۴. امنیت دریای خزر: طرح نظام امنیت جدید در آسیای مرکزی و قفقاز (بهرروز ترک‌زاد)
۱۵. شرایط جدید توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل منطقه خزر (چنگیز اسماعیل اف)
- فصل سوم: راه کارهای افزایش همکاری
۱۶. پیشگیری از درگیری: اولویت اصلی سازمان ملل (ولادیمیر گوریایف)
۱۷. آسیای مرکزی و تحول قدرتهای بزرگ سیر شمالی (علی اصغر سحرخیز)
۱۸. روندگرایش‌های توسعه در آسیای مرکزی و ماورای قفقاز (لئونید شرشنیف)

۱۹. گفتگوی تمدنها و مشکلات آموزشی چند فرهنگی (بالابانووا)
۲۰. برخی ابعاد همکاری در آسیای مرکزی (شاه اسلام احمداف)
۲۱. محورهای اساسی توسعه روابط اقتصادی خارجی: جمهوری آذربایجان با جمهوری‌های آسیای مرکزی (عسگراف)
- نصل چهارم: نقش سازمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی در توسعه همکاری در آسیای مرکزی
۲۲. توسعه همکاری‌های دوجانبه در چارچوب سازمانهای منطقه‌ای و بین‌المللی (صلاح‌الدین نصرالدین اف)
۲۳. نقش آفرینی ژئوپلیتیک محور قفقاز - آسیای مرکزی در رقابتهای جهان (محمد رضا حافظ‌نیا).
۲۴. همکاری‌های منطقه‌ای در آسیای مرکزی: مشکلات و چشم‌اندازها (ک. واریکو)
۲۵. نقش سازمانهای منطقه‌ای در تضمین امنیت و همکاری کشورهای منطقه (بهرام اخوان کاظمی)
۲۶. نقش سازمانهای بین‌المللی و ترتیبات منطقه‌ای آن: در امنیت آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی (کنستانین ژگنتی)
۲۷. تقویت همکاری‌های اقتصادی و منطقه‌ای آسیای مرکزی: موانع و چشم‌اندازها (لیلا مظفرووا)
۲۸. آسیای مرکزی: چشم‌انداز همکاری‌های منطقه‌ای (چولوفکف ژیده‌بای)
۲۹. چشم‌انداز امنیت و همکاری در آسیای مرکزی و قفقاز: ایران، کشورهای منطقه و قدرتهای بین‌المللی (هینز بوهرلر)
- بدون شک مطالعه این کتاب برای کسانی که تحولات منطقه آسیای مرکزی و قفقاز را از زوایای گوناگون پیگیری می‌کنند، بسیار سودمند و مفید خواهد بود. بویژه آنکه مسایل و مشکلات مطرح شده در این همایش عمدتاً از سوی اندیشمندان و پژوهشگران بومی این منطقه مورد بررسی قرار گرفته است.

سیدامیر تبریز عبداللهی